

www.e-rara.ch

Practijck des Lantmetens

Sems, Johan

Tot Leyden, 1600

ETH-Bibliothek Zürich

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-2083>

Appendix.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

TEn laetsten heeft ons goet ghedocht al eer wy onse Practijcke des lantmetens besluyten / te leeren d'een mate in d'ander te veranderen / dat is te weten hoe veel sommighe roeden / voeten / ende duymen bedragen op een ander contreye / de roeden ghelijck ofte onghelijck lanck zijnde / ende de selve in min ofte meer deelen (welcke men ghemeenlick noemt voeten ende duymen) ghedeelt zijnde: ende voorts de voeten ende duymen te brenghen tot thiende / hondertste / ofte cleynder ghedeelten van roeden / ende sulcke ghedeelten wederom te brenghen tot voeten ende duymen.

Desghelijck de landen ghemeten zijnde met de roede van eenige contreye / te calculeeren hoe veel tinhout der selven bedraecht / volghende de roede van een ander contreye / zijnde langer ofte coxter als de roeden daer de landen mede gemeten zijn / 'twelck een Lantmeter gantsch noodich is te weten.

Het eerste Capittel.

VVaer in gheleert voort de maten der lengten van deen contreye calculeeren op d'ander.

Exempel 1. Leerende de voeten ende duymē van d'eene plaetse brenghen in voeten ende duymen van een ander, daer de roede ghelijck is, maer de voeten ende duymen ongelijck.

DAer is een plaetse daer de roede even so lanck is als onse roede / (houdende 12. voeten / ende de voet 12. duymen) ende de 16. voeten doen aldaer een roede / ende 16. duymen een voet. Men vraecht hoe veel 8. voeten ende 10. duymen van de onse op die plaetse bedraghen. Om dit te weten / so aenmerct dat onse roede lanck is 144. duymen / ende opte voorszbeven contreye 256. duymen / (oorsaecke dat 12. mael 12. is 144. ende 16. mael 16 / 256.) daer na besiet hoe veel duymē onse 8. v. 10. d. bedraghen / 'twelck is 106. d. Spreekt nu na den reghel van
Dziens/

Dzien/onse 144. d. gheven 256. d. wat geven 106. d. facit 188 $\frac{1}{2}$ d. die ghedeelt door 16. (oorlaecke dat opte voorschreven contreye so veel d. een v. bedraecht/) coemt 11. voete ende 12 $\frac{1}{2}$ duymen/en so veel bedraecht onse 8. v. 10. d. opte voorszeyde plaetse.

Exempel 2. Leerende het ghene voorschreven is, daer niet effen so veel duymen een voet is, als voeten een roede.

Daer is een contreye daer de roede heeft 20. voeten/ende de voet 14. duymen/ ende is effen soo lanck als onse roede. Men vraecht hoe veel sullen 10. voeten ende 7 duymen van dien bedraghen op onse roede / (ghedeelt in 12. v. ende de v. in 12. d.) Om dit te weten / so aenmerct dat de roede van de voorschreven contreye heeft 280. d. (want 20 mael 14. is 280.) ende 10. v. 7. d. bedragen 147. d. en onse roede heeft als voorszeyt is 144. d. Spreekt daerom 280. d. geven 144. d. wat geven 147. d. facit 75 $\frac{6}{10}$ d. die deelt door 12. (om tot onse v. te maken/) coemt 6. voeten/blijft over 3 $\frac{6}{10}$ d. blickende daer by dat 10. v. 7. d. op geene contreye/eben so lanck zijn als onse 6. v. 3 $\frac{6}{10}$ d. Om 't selve anders te doen/so aenmerct dat de 10. v. bedraecht onse 6. v. (oorlaecke dat beyde 10. v. ende 6. v. elcx op sijn contreye een halve roede is/) ende de 7. d. is op geene contreye een halve voet. Ergo de 40. doen een roede. Spreekt daeromme 40. gheven 144. onse duymen/wat gheven 1. facit 3 $\frac{6}{10}$ d. bedraghende tsaemen 6. v. 3 $\frac{6}{10}$ d. als vozen.

Exempel 3. Leerende 't selve daer de roeden van onghelijcker lengte zijn.

Daer is een plaetse alwaer de roede vier van onse duymen langher is als onse roede/ende de 20. v. doen aldaer een roede, ende 14. d. een voet. Men vraecht hoe veel voeten en duymen onse 10. v. ende 6. d. aldaer bedraghen. Om dit te weten / calculeert na leeringe des voorgaenden tweeden Exempels/ hoe veel onse 10. v. 6. d. bedraghen op die plaetse/ onaengesien dat de roeden inde lengte verscheyden zijn / ghy sult bevindē 245. duymen. Nu aenmerckt dat de 148. d. bedraghen 144. d. oorlaeck

saecke dat de roede opte voorszepde plaetse 4. d. langher is als onse roede. Spreect daerom 148. d. gheven 144. d. (ofte 37. gheven 36. want dat is eene proportie/) wat gheven 245. d. Facit $23\frac{8}{17}$ d. die ghedeelt door 14. (om tot voeten te maken/) coemt 17. voeten ende $\frac{14}{17}$ dupmen/ ende so veel bedragen onse 10. voeten ende 6. dupmen op de voorszreven plaetse.

Exempel 4. Leerende de roeden, voeten ende duymen van d' een plaetse brenghen op een ander, daer de roeden, voeten ende duymen, van onghelijcker lengte zijn.

Daer is een contrepe daer de roede 4. van onse dupmē langher is als onse roede / ende 20. voeten doen aldaer een roede/ ende 14. dupmen een voet. Men vraecht hoe veel 370. roeden/ 10. voeten / 6. dupmen van onse mate aldaer bedraecht. Om dit te weten/so brenghet de 370. r. 10. v. 6. d. al tot d. coemt 53406. dupmen. Nu aenmerct dat 148. van dien een roede bedraecht op gheene contrepe/ daerom de selve ghedeelt door 148. coemt $360\frac{6}{17}$ roeden. Om nu t'gebroocken tot voeten ende dupmen te maken/so multiplicceert de 63. staende boven 74. met 20. (oorzake dat so veel voeten een roede is/) coēt 1260. dat deelt door 74. (staende onder 63.) coemt $17\frac{1}{37}$ v. welck ghebrocken als $\frac{1}{37}$ v. is $\frac{14}{37}$ d. bevindende also dat onse 370. r. 10. v. 6. d. bedraghen op gheene contrepe 360. roeden / 17. voeten / $\frac{14}{37}$ dupmen.

Anders. Aenmerct dat onse 148. r. op ghene contrepe bedraghen 144. r. Spreect daeromne 148. r. gheven 144. r. wat sal gheven 370. r. Facit 360. r. Maectt voorts de 10. v. 6. d. tot v. ende d. op ghene contrepe / als int voozgaende Exempel gheleert is / ghy sult bevinden 17. v. ende $\frac{14}{37}$ d. bedraghende mette voorgebonden 360. r. tsamē 360. r. 17. v. ende $\frac{14}{37}$ d. als voze/ zijnde eben so veel lengte als onse 370. roeden/ 10. voeten/ 6. dupmen.

Exempel 5. Leerende thiende gedeelten der roede brengen tot voeten ende duymen, ende de selve vvederomme tot thiende ghedeelten.

Den ghenen die de voozgaende Exempelen wel verstaen
 Pp heest/

heeft / sal in desen gheen swaricheyt binden / want somen imageeneert de 10^e ghedeelten der roeden te zijn voeten / daer van 10. een roede is: desghelijc de 100^e ghedeelten der roeden (ofte 10^e deelen van sulcke voeten) te wesen duymē / daer van 10. een der voorszende geimageeneerde voeten is / so canmē in aller manieren met dese handelen / als met andere ghedeelten der roeden / (te weten met de voeten ende duymen) vozen gheleert is. Daer beneffens heeft men in desen lichter werck uyt oorsake der natuerlicken opganck der thiende gedeelten / daerom sulden wy dat by de voorszgaende Exempelen laten bliuē / alleenlick hier stellen twee Tafelen / daer men uyt (d'eerste) verstaen mach hoe veel voeten / duymen / ende greynen dat de 10^e ende 100^e gedeelten der roede bedragen op onse contrepe: ende (uyt de tweede) hoe veel 10^e. 100^e. ende 1000^e. ghedeelte van roeden dat sommighe voeten ende duymen bedraghen / de welke zijn als volcht.

Tafel om de 10^e ende 100^e gedeelten der roeden te brenghen tot voeten, duymen ende greynen: de 12. voeten een roede, ende 12. duymen een voet, ende 12. greynen een duym gereeckent.

100 ^e deel, doē v.	d.	g.	10 ^e deel, doē v.	d.	g.
1	0	I	5	I	2
2	0	2	II	2	4
3	0	4	4	3	7
4	0	5	9	4	9
5	0	7	2	5	0
6	0	8	8	6	2
7	0	10	1	7	4
8	0	II	6	8	7
9	I	I	0	9	9

Tafel om de voeten en duymen te brenghen tot 10^e, 100^e, ende 1000^e gedeelten der roede: de 12. d. een v. en de 12. v. een r.

d. doen 1000 ^e delē.	v. doē 1000 ^e delē.
1	7
2	14
3	21
4	28
5	35
6	42
7	49
8	56
9	62
10	69
11	76

Wy souden meer Tafelen moghen voorszgheben om op ander plaetsen te ghebruycken daer de roede meer ofte minder voeten / ende de voet meer ofte minder duymen heeft als onse roede: maer dewijle dit seer bequamelick mach ghedaen worden sonder Tafelen / te weten de roede ghedeelt zijnde op d'een zijde in voeten ende duymen nae des lants ghewoonheyt / ende op d'ander zijde in 10^e ende 100^e deelen / dat is de geheele roede

roede in 100. ghelijcke deelen/(aenghesien die tot het lantmeten cleyn ghenoech zijn/) ende onderscheyden de 10^e ende 100^e deelen int teyckenē opte roede / op datmen daer inne niet en dwaelt:) soo machmen gantsch bequamelick opte roede (met vergheelijkinghe van beyde zyden) sien hoe veelvoeten ende dupmen dat sommighe 10^e ende 100^e deelen der roeden bedraeghen: desghelijck hoe veel 10^e ende 100^e deelen van roeden dat sommighe voeten ende dupmen zijn.

Dit mach oock inde voorgaende Exempelen gedaen worden/want alsinen de roeden van verschedē plaecten by malscanderen hout/so besietmen lichtelicken hoe veel eenighe voeten ende dupmen van d' een roede op d' ander bedraecht.

Het tweede Capittel.

VVaer inne gheleert vvort als de landen ghemeten zijn met eenighe roede ofte mate, te calculeeren hoe veel de selve, volghende een ander roede, ellen, ofte vvat mate het zy, inne houden.

Exempel 1. Daer de roeden ghelijck zijn, maer de morgens, bonders, ofte pondematen onghelijck.

Daer is een stuck lants ghemeten met een roede/zijnde elffen so lanck als de Rijnlantische roede/ ende bevonden in te houden 32. morggen/en 260 □ roeden/ de 800 □ roeden voozeen morggen ghereeckent. Men vraecht hoe veel den inhout is/volgghende de ordinarijs Rijnlantische morggens/ zijnde elck 600 □ roeden. Om dit te weten/so multiplicceert de 32. morggen met 800. (uyt oorsaecke dat 800 □ roeden een morggen doen daer 'tlant ghemeten is/) coemt 25600 □ roeden: Hier toe gheaddeert de voorschreven 260 □ roeden/ coemt 25860 □ roeden. Dese deelt vooze 600. (uyt oorsaecke datmen de voorschreven 25860 □ roeden begheert te brenghen tot Rijnlantische morggens/zijnde elck als vozen gheseyt is 600 □ roeden/) coemt 43. morggen/ende blijft over 60 □ roeden. Ende is alsoo ghevonden

den dat 32. mozghen ende 260 \square roeden / de mozghen tot 800 \square roeden gereekent/ doen op Kijnlantſche mate (daer de roede ghelijcke groot is/ ende 600 \square roeden een mozgen) 43. mozghen ende 60. roeden welcke begheert was.

In deſer manieren ſalmen handelen met alle andere/ want daer de roeden ghelijcke lanck zijn/ is niet anders te doen dan datmen de mozghens/ bonders/ ofte pondematen / hoe die genaemt moghen weſen/ maect tot viercante roeden. De ſomme der hooftmaten als mozghens ofte andere / te multiplicereen met ſoo veel de hooftmate \square roeden heeft: ende daer naer de \square roeden wederom gedeelt door ſo veel alſer \square roeden in een hooftmate/ tzy mozgen/ bonder ofte pondemate gaen/ 'tquotient ſal aen wiſſen tghene men begheert.

Exempel 2. VVaer inne geleert ſal vverden hoemen ſal handelen als de roede daer 'tlant mede ghemeten is, bevonden vvert van onghelijcker lengte te vveſen, als de roede daer men den inhoud des lants naer begheert te vveten.

'Tghebeurt oock diemaels dat de roede daer 'tlants groote door bekent is / niet even lanck is als de roede daer men de groote naer begeert te weten: hier moctmen een vergelijkinghe maecken bande lengte van d' eene roede/ tegens de lengte van d' ander roede/ ende doen voozts ghelijck volgende geleert ſal werden.

En Lantmeeter gherepft zijnde van Leyden in Hollant/ naer Leeuwaerden in Weſt-vrieſlant / mede genomen hebbende de Lantmeters roede/ ofte mate der ſtede van Leyden/ ende ghecomen zijnde tot Leeuwaerde/ bevint hy datmen aldaer de landen meet met Conincks roede / waer af de rechte lengte ghevonden wert opt Raedchups der ſelver Stede/ van de welke de 240. viercante roeden aldaer gereekent werden vooz een pondemaet / ende 20. viercante roeden (ofte penninghen / want alſo noemen ſy aldaer die viercante roeden) vooz een epnſen/ ende 12. epnſen vooz een pondemaet. Den ſelven Leytſchen Meter heeft aldaer ghemeten een ſaete lants met
lijj

sijn Leptsche mate / bevindende de selve in te houden 43. moꝝ-
 ghen/ende 60. viercante roeden. Nu is de vraghe hoe groot de
 selve saete lants is naer des Conincx roede. Om dit te weten/
 soo salmen de Leptsche roede daer 'tlant mede ghemeten is/
 deelen in 100. 1000. ofte 10000. gelijke deelen (doch hoe cleyn-
 der ghedeelt/hoe perfecter het werck zijn sal/) hoe wel de hee-
 le roede niet en behoeft so cleyn ghedeelt te wesen:maer alleen-
 lijk de roede in 10. ghelijke deelen/ ende voorts een thiende-
 deel opt eynde der roede cleyn ghedeelt / om de juistte verghe-
 lijkinghe daer op te maecken. Ghenomen dat ghy de Lept-
 sche roede alsoo ghedeelt hebt in 1000. ghelijke deelen / daer
 naer ondersoect hoe veel der selver deelen de roede lanck is
 daermen de grootheyt des lants naer begheert te weten / als
 in desen Conincks roede in Vriesslandt ghebruyckt / soo suldy
 bevinden dat de selve roede langher is als de Leptsche roede
 (daer 'tlant mede gemeten is) $\frac{42}{1000}$ Deelen van een roede. Daer-
 om wanneer de Leptsche roede lanck is 1000. deelen / so sal de
 Vriessche roede lanck zijn 1042. der selver deele. Multipliceert
 pder deser deelen quadraet / coemt vooz' tquadraet vande deelen
 der Leptscher roede 1000000. ende der Vriesscher roede
 1085764. Nu alsulcke proportie als 1085764. heeft teghens
 1000000. (aenmerct waer van dese ghetalen ghecomen zijn) /
 Alsulcke proportie heeft oock d'inhout des velts 'twelck met
 de Leptsche roede ghemeten is / als 43. moꝝghen 60 □ roeden/
 ofte 25860 □ roeden / (want so veel □ roeden doen 43. moꝝghen
 60 □ roeden) tegens 'tinhoudt des velts soot met de Vriessche
 roede ghemeten waer. Spreeckt daeromme 1085764. gheben
 1000000. wat sal geven 25860 □ roeden. Facit $23817\frac{358312}{1085764}$ □ roe-
 den / ofte penninghen der Vriesscher roede hout de voorszre-
 ven saete lants : de selve ghedeelt dooz 240. (om dat 240 □ roe-
 den ofte penninghen / aldaer een pondemate doen /) coemt 99.
 pondematen : ende resten 57. penninghen / ('tghebroken laten
 wy wat staen) de selve met 20. ghediviseert / om tot eynsen te
 maken / coemt 2. eynsen 17. penninghen / bedragende te samen
 99. pondematen 2. eynsen / en $17\frac{358812}{1085764}$ penningen vooz' tinhout

5.

3.

3111

P p iij der

Der voorszreven saete lants / naer Conincks roede te meten. Aengaende de fracie welcke weynich meer als ten derdendeel van een penninck is / somen die begheert te reduceren in riemvoeten ende euckele voeten / (ofte soose die in Vriesslant noemen / roeden ende voeten /) soo moertmen aenmercken hoe veel roeden een penninck / ende voeten een roede doen / door welck ghetal men sal multipliceren den telder / ende 'tproduct deelen door den noemer / naer de ghemeene maniere van reduceeren / ende sult also hebben 't begheerde.

Nota. By aldien datmen de roede vande contreye daer men den inhoud naer begheert te weten / deelde in 1000. ofte 10000. deelen / soo salmen 'twerck volbrēngghen door multiplicatie / ende 'tascorten der cijfer-letteren sonder eenighe sware divisie / uyt oorsaecke dat al dan den deelder sal zijn 1. ende ses ofte acht nullen.

'Tis oock niet alijt noodich de roede te deelen als voorsz. is: want men sulcx dicwils met de voeten ende duymen can uyt rechten die opte roeden gheteyckent zijn / gelijk sulcx uyt die voorsz. Exempel claerlick te verstaen is.

Exempel 3. Leerende calculeeren hoe veel viercante ellen een stuck lants inhoud, mette roede ghemeten zijnde.

Wp nemen by exempel datter mette Leytsche roede een stuck lants ghemeten en groot bevonden is 41 mozghen 243 . \square r. twelck is 24843 \square r. waer van men begeert te weten hoe veel viercante ellen den inhoud is / volghende de elle der voorsz. schreven Stede. Om dit te weten / so besiet opte voorsz. roede hoe lanck de Leytsche elle is / ghy sult bevinden weynich min noch meer als $\frac{182}{1000}$ roeden: Dat quadraet ghemultipliceert / coemt $\frac{33124}{1000000}$ \square roeden. Somen nu den number deelt door den telder / als 1000000 . Door 33124 men sal bevinden dat eē viercante roede inhoud $30\frac{170}{818}$ \square elle. Werckende voorsz. door den reghel van drien (twelck in desen niet anders is te doen dan 'tghetal der viercante roeden / als 24843 te multipliceren met $30\frac{170}{818}$ \square ellen /) men sal bevinden 'tvoorsz. velt in te

in te houden 750000. viercante ellen. Dit ranmen oock doen naer leeringhe des voorgaenden Exempels (want die daer mede weynich onderschepts heeft) als volcht. Spreect 33724. gheben 1000000. bozen bebonden / wat gheeft het ghetal der viercante roeden / als 24843. Maket nae den regel van driem / ghy sult bevinden 750000. ende so veel viercante elle is 'tvoor- schreven stuck lants inhoudende.

BESLVT.

Of hier toe hebben wy beminde Leser, beschreven 'tghene wy vande Practijcke des Lantmetens voor ghenomen hadden, ende hebben desen arbeydt tot uwen dienst ende welgevallen ghewillich op ons ghenomen (de welke naer zyn cleynen aensien moyelick ende groot genoeg geweest is, (gelijck ons alle deser const ervarenen getuychnis sullen gheven) ons bevljcht hebbende (so veel ons mogelick is geweest) alle dinghen claerlick voor oogen te stellen, op dat de goethertighe Lesers des te grontlicker mochten onderricht wesen, ende hier uyt by haer selfs, sonder vorder ondervijis, soude moghen leeren al 'tghene int Lantmeten noodich is te weten. Begeerende alleenlick tot recompens van desen onsen arbeyt, dat u ghelieve ons slecht eenvoudich schrijven, 't welck by avontuere wel 'tghene sal wesen dat in desen meest berispt sal worden, (want wy wel verseckert zyn dat de reste teghen een storm des onwe- ders vanden Zoilis aenghedreven, sal blijven bestaen, als zijnde op een vaste onbeweechlicke gront ende fundament gebout) met een dan- baer ghemoet 'ontfanghen vanden ghenen die wel blijde sullen we- sen so sy yemant anders een beter sien maecten. Hier mede zijt den Almachtighen bevolen.

Eynde vande Practijck des Lantmetens.